

המפקד העתידי – לאן?

עריכת מפקדי אוכלוסין היא משימה קשה ומורכבת וכרוכה במאמצים אדירים ובהוצאות כספיות גדולות. את ההכנות למפקדים ולביצועם מאפיינת התמודדות מתמדת עם קשיים מקצועיים, ארגונים ומינהליים רבים.

עד 2008 נערכו מפקדים מסורתיים, שבהם יצאו הפוקדים לכל בתי התושבים ואספו נתונים מכל האוכלוסייה באמצעות שאלונים.

הקושי הגדול ביותר בשיטה זו הוא בהבטחת שיתוף הפעולה של הציבור, שהוא תנאי בסיסי לקיום מפקד ולהצלחתו. חשיבותו של הנושא עלתה במפקדים האחרונים שנערכו בארץ ובעולם, והיא שבה ועולה גם היום.

נוכח קשיים אלו ונוכח הצורך הגדול במידע דמוגרפי וחברתי-כלכלי מפורט ותדיר שמפקד האוכלוסין מספק, החלו מוסדות סטטיסטיים במדינות שונות לבחון חלופות למפקד המסורתי, המבוסס על איסוף נתונים מכל תושב במדינה. מטרת החלופות היא לבטל או לצמצם במידה ניכרת את התלות במילוי שאלונים לצורך השגת מידע ולהתבסס ככל האפשר על מאגרי מידע מינהליים הקיימים במדינה.

ואכן, בשנים האחרונות ניכרת בעולם כולו מגמה של ניצול אינטנסיבי של נתונים מינהליים לטובת הסטטיסטיקה הרשמית. הגורמים לכך רבים: שינויים טכנולוגיים, בעיקר בתחום המחשוב; הרחבתם של מאגרי מידע מינהליים המצויים בארגונים שונים; נגישות המידע ועוד. שינויים אלו הביאו את העוסקים בסטטיסטיקה למסקנה כי אפשר ורצוי לנצל ביתר יעילות את המידע הקיים במקורות המינהליים, ומסקנה זו אינה פוסחת על מפקדי האוכלוסין.

המעבר ממפקדים מסורתיים למפקדים מינהליים מתרחש במדינות רבות ברחבי העולם, אולם הוא מלווה בקשיים ולכן נמשך זמן רב. כדי לבצע מפקד מינהלי יש צורך בנתונים מפקדיים במאגרים המינהליים ובקישור בין המאגרים. נוסף על כך, בקבצים המינהליים יש פעמים רבות בעיות של עודף או חוסר ברשומות השייכות לאוכלוסיית המפקד, טעויות ברישום ופיגורים בעדכון הנתונים. גם הגדרת המשתנים וסיווגם בקבצים המינהליים שונים לעיתים רבות מאלו של המידע הדרוש במפקד. לכן השימוש במאגרי המידע מצריך תכנון, זהירות והתחשבות במגבלות.

במדינה נעשה צעד גדול בשימוש במאגרי המידע הקיימים ובניצולם לצורכי המפקד. השימוש בקבצים המינהליים כבר החל במפקד 1983, שבו נעזרו במרשם התושבים בעת היציאה לשטח, ובמפקד 1995, שבו השתמשו במרשם התושבים לצורכי העבודה בשטח ולהוספת משתנים מהמרשם וכן הסתייעו במאגרי מידע על הכנסות מעבודה ועל קצבאות, שנתונים מהם הוספו לנתוני המפקד.

מפקד 2008 ומפקד 2022 נעשו בשיטת המפקד המשולב, ששימש צעד נוסף לקראת השימוש ההולך וגובר במאגרי מידע קיימים. הקובץ המינהלי המשופר (קמ"מ), הוא הקובץ הבסיסי של מפקד האוכלוסין, שכולל את המסגרת של אוכלוסיית המפקד ונוצר על ידי שילוב קובץ מרשם האוכלוסין בקבצים מינהליים נוספים. נוסף על כך, כדי לספק את המידע המפקדי, שכולל גם נתונים חברתיים-כלכליים, שימשו קבצים ממקורות מידע מינהליים נוספים מלבד המקורות ששימשו בסקר האוכלוסין, לשם איסוף נתונים על הכנסות מעבודה, על רמת השכלה ועוד.

בימים אלו אנשי המקצוע בלמ"ס שוקדים על תכנון המפקדים העתידיים של מדינת ישראל. מפקדים אלו יהיו מפקדים מינהליים. הם יתבססו על מידע מינהלי קיים ממקורות מינהליים זמינים אשר יכולים

לכלול את אוכלוסיית המפקד ולספק את המידע הנדרש, והוא ישולב במידע מסקרי שדה ייעודיים ומסקרים שוטפים של הלמ"ס.

המעבר למפקד מינהלי יאפשר ללמ"ס לצמצם עלויות, להקל על האזרחים את נטל ההשבה ולבצע מפקדי אוכלוסין שיספקו את המידע הנדרש לעיתים קרובות יותר ובאיכות גבוהה.